

Ο Καποδίστριας και το όραμά του για την παιδεία.

Γράφει η Σοφία Μπεκρή, φιλόλογος - θεολόγος.

Η 27η Σεπτεμβρίου 1831 αποτελεί μια ακόμη μαύρη σελίδα στην ιστορία του νεώτερου Ελληνισμού. Ο πρώτος κυβερνήτης της Ελλάδος πέφτει θανάσιμα χτυπημένος από αδελφοκτόνα βέλη και ο λαός που επί δυόμιση ολόκληρα χρόνια είχε στηρίξει σ' εκείνον τις ελπίδες του για ανόρθωση και πρόοδο βρίσκεται και πάλι έρημος και εγκαταλελειμμένος. Ποιος θα στεγάσει τώρα και θα μορφώσει τα ορφανά του; Ποιος θα νοικοκυρέψει τον δημόσιο βίο, θυσιάζοντας ακόμη και την προσωπική του περιουσία, όπως εκείνος, και ποιος θα υπερασπιστεί τα εθνικά του δίκαια με σθένος και παρρησία απέναντι στους ξένους δυνάστες; Ζητήματα πολλά και δυσεπίλυτα.

Είναι γνωστό ότι ο Καποδίστριας εργάστηκε με περισσή προσπάθεια, μεθοδικότητα και αυταπάρνηση για την θεμελίωση του πρώτου ελληνικού κράτους σε όλους τους τομείς: παιδεία, οικονομία, δικαιοσύνη, στρατό, εξωτερική πολιτική. Για να αναφερθεί κάποιος στο επιμέρους έργο του απαιτείται, ασφαλώς, πολύς χώρος και εκτεταμένη ανάλυση.

Σε ό,τι αφορά την παιδεία, που αποτελεί το αντικείμενο του ενδιαφέροντος στο παρόν άρθρο, ο Καποδίστριας έδειξε ιδιαίτερη μέριμνα. Εξ άλλου, κατ' αυτόν η παιδεία αποτελούσε «την ροδόχρουν ελπίδα του έθνους» και ο στόχος του δασκάλου ήταν να καταστήσει τους μαθητές

«μετόχους των αγαθών της ηθικής και χριστιανικής αγωγής», τις οποίες θεωρούσε αλληλένδετες. Η τέτοιου είδους καλλιέργεια θα αναδείκνυε τον Έλληνα «άξιο της ελευθερίας εις τον λοιπόν πεφωτισμένον κόσμον».

Απαραίτητη, εξ άλλου, προϋπόθεση για την προσωπική και κοινωνική πρόοδο αποτελούσε η κατάλληλη εκπαίδευση, που θα ανταποκρινόταν στις ιδιαίτερες ανάγκες και στα ενδιαφέροντα ενός εκάστου. Όπως έλεγε και ο Πλάτων στην Πολιτεία, ο καθένας οφείλει να κάνει για το κοινωνικό σύνολο εκείνο για το οποίο «η φύσις αυτού επιτηδειοτάτη πεφυκυία είη (= θα είναι φτιαγμένη)» (433a). Έτσι και κατά τον Καποδίστρια από την ορθή αγωγή «κρέμονται εξ ενός μέρους η ευπορία και το ευ είναι του καθενός, εκ δε του ετέρου η ευνομία, η δύναμις και η πλουσιότης της πολιτείας».

Για αυτόν, άλλωστε, η αγωγή έχει μεγαλύτερη αξία από τα πλούτη. Η θέση του αυτή εναρμονίζεται πλήρως με τις απόψεις του Χρυσοστόμου, που πρέσβευε ότι οι γονείς δεν πρέπει να αγωνιούν, για να αφήσουν στα παιδιά των υλικά αγαθά, αλλά να ενδιαφέρονται περισσότερο για την ηθική διαπαιδαγώγηση και για την πνευματική των τροφοδοσία, γεγονός που και τα ίδια θα καταστήσει ευτυχή και την κοινωνία επιτυχημένη.

Κοντολογίς, ο Καποδίστριας, λαμβάνοντας υπ' όψιν τις συνθήκες της ελληνικής κοινωνίας κατά την εποχή του, που ο λαός ήταν στην πλειοψηφία του αναλφάβητος, έδωσε, όπως ήταν φυσικό, προτεραιότητα στην δημόσια στοιχειώδη εκπαίδευση και στην επαγγελματική κατάρτιση. Επιδίωξή του ήταν να ιδρυθούν σε όλες τις επαρχίες και, ει δυνατόν, σε όλα τα χωριά αλληλοδιδασκτικά σχολεία, έτσι ώστε «τα παιδιά των χωρικών να μην μένωσι άμοιρα των μαθημάτων».

Ο κυβερνήτης ενδιαφέρθηκε, επίσης, και για την εκπαίδευση των κοριτσιών, με στόχο να καταπολεμηθή η αμάθειά των αλλά και να δοθή έμφαση στην ιδιαιτερότητα του γυναικείου φύλου, «στην οικιακή ευδαιμονία και στην αρετή, στην μητρότητα και στην γυναικεία φύση». Τα εκπαιδευτικά προγράμματα απευθύνονταν ακόμη και στους ενήλικες στον χώρο εργασίας.

Επίσης, ο Καποδίστριας θέσπισε υποτροφίες για απόρους μαθητές από διάφορες περιοχές, ώστε να φοιτήσουν στα ελληνικά σχολεία, και παράλληλα οργάνωσε την εκπαίδευση σε ελληνικές παροικίες του εξωτερικού και ενίσχυσε με δικά του έξοδα και αρωγές φίλων τις σπουδές πολλών ελληνοπαίδων σε αυτές.

Ο ίδιος, μάλιστα, επισκεπτόταν συχνά τα σχολεία, παρακολουθούσε με ενδιαφέρον την πορεία μαθητών και διδασκάλων, τους συνεβούλευε και, επιπλέον, διετύπωνε εντύπως τις παιδαγωγικές του απόψεις.

Βεβαίως, τα σχέδιά του ήταν μακρόπνοα· δεν περιορίζονταν μόνον στην οργάνωση της στοιχειώδους, κυρίως, εκπαιδευσεως αλλά επεκτείνονταν και στην ανωτάτη εκπαίδευση, μόλις οι συνθήκες κρίνονταν απαραίτητες. Σχεδίαζε, μάλιστα, την δημιουργία τριών ανωτάτων Ακαδημιών, Φιλολογίας, Θεολογίας και Πολιτικών. Επομένως, η μομφή ότι ήταν φωτισβέστης δεν ευσταθούσε, απλώς έβρισκε πρόσφορο έδαφος μεταξύ των πολιτικών του αντιπάλων, ντόπιων και ξένων. Κάποιοι από τους τελευταίους, μάλιστα, -Βαυαροί-, που απεργάζονταν συστηματικά την απομάκρυνση του Καποδίστρια, φρόντισαν να σπλώσουν, με κάθε τρόπο, την εκπαιδευτική του πολιτική, προκειμένου να προετοιμάσουν το έδαφος για την έλευση του Όθωνα, από τον οποίον ικανοποιήθηκε τελικά το αίτημα για ίδρυση Πανεπιστημίου, χωρίς όμως να ληφθή παράλληλα, έστω, μέριμνα για την στοιχειώδη εκπαίδευση του λαού. Είναι χαρακτηριστικό ότι σε πολλούς δήμους υπήρχαν δήμαρχοι που δεν γνώριζαν ανάγνωση και γραφή!

Όσο για την εκπαιδευτική προσπάθεια του Καποδίστρια δεν άργησε να αποδώσει καρπούς. Από το 1828, που ανέλαβε την διακυβέρνηση, μέχρι το 1831, έτος της δολοφονίας του, είχαν λειτουργήσει 121 αλληλοδιδασκτικά σχολεία, στα οποία φοιτούσαν 10.000 περίπου μαθητές. Δυστυχώς, η προσπάθεια αυτή, όπως αναφέρθηκε, δεν συνεχίστηκε, διότι ο Όθωνας και οι Βαυαροί εισήγαγαν πρότυπα που δεν εναρμονίζονταν με τις προϋπάρχουσες εκπαιδευτικές ανάγκες.

Είναι φανερό από τα παραπάνω ότι ο Καποδίστριας έθεσε μακροπρόθεσμους στόχους στην εκπαιδευτική του πολιτική, στα πλαίσια του γενικότερου πολιτικού σχεδιασμού και με βάση πάντοτε τις ανάγκες της ελληνικής κοινωνίας στην εποχή του. Έκτοτε, όμως, η έλλειψη τακτικού και μακρόπνοου σχεδιασμού, οι διαρκείς αλλαγές και οι ξενικές επιρροές δεν επέτρεψαν την χάραξη μίας σταθερής και σοβαρής εκπαιδευτικής και γενικότερης πολιτικής.

Οι σύγχρονοι, πάντως, πολιτικοί καλό θα ήταν να αναρωτηθούν ποιο είναι το δικό των όραμα για την παιδεία και γενικώς. Όσο για τον πολύ λαό θα πρέπει κάποτε να μάθουν να επιλέγουν τους ηγέτες του όχι με μικροκομματικά κριτήρια αλλά με βάση τα οράματα και την εκπλήρωση των εξαγγελιών των.

Μέχρις ότου, όμως, ωριμάσουν οι προϋποθέσεις για μια τέτοια πολιτική αντίληψη χρειάζεται πολλή προσευχή και μεγάλος αγώνας. Κυρίως, όμως, είναι ανάγκη να ξεκαθαρίσουμε εμείς οι μεγαλύτεροι τι είδους αγωγή θέλουμε να δώσουμε στα παιδιά μας. Επιθυμούμε να τα αναθρέψουμε με στέρεες αξίες και γνήσια ιδανικά ή θέλουμε να τα αφήσουμε ελεύθερα να ψαρεύουν στα απόνερα δήθεν προοδευτικών, συχνά όμως διχαστικών και καταστροφικών ιδεολογιών;

Εάν αποφασίσουμε, πάντως, να οικοδομήσουμε την αγωγή των πάνω σε δοκιμασμένα πρότυπα και τα γαλουχήσουμε με τα πλούσια νάματα των ελληνοορθόδοξων ανθρωποποιητικών παραδόσεων, τότε μπορούμε να ελπίζουμε ότι, μεγαλώνοντας, θα οραματίζονται όχι ασφαλώς να διαφεντεύουν τον λαό ή να σφετερίζονται τα δίκαιά του αλλά να τον διακονούν, όπως ο Καποδίστριας, από όποια θέση κριθούν άξιοι.

Τι λέτε, αγαπητοί μας φίλοι; Εάν εμείς θέλωμε και αγωνιζώμαστε προς αυτήν την κατεύθυνση, τότε και ο αγαθός Θεός δεν θα μας φωτίσει να αναδεικνύωμε, μέσα από τα σπλάγχνα μας, πιστούς πατέρες, συνετούς διδασκάλους, και μάλιστα τιμίους και δικαίους πολιτικούς διακόνους, σαν τον Καποδίστρια; Να είμαστε βέβαιοι ότι τοις αγαπώσιν ειλικρινώς τον Θεόν και συνεπώς αγωνιζομένοι πάντα συνεργεί εις αγαθόν.

Ας προσευχώμαστε, τέλος, ο Θεός της αγάπης να αναπαύη την ψυχή του αγωνιστού υπέρ του λαού διακόνου του, Ιωάννου Καποδιστρίου, που αφιέρωσε την περιουσία και, εν τέλει, θυσίασε την ίδια του την ζωή για την υλοποίηση των αγνών οραμάτων του, τα οποία παραμένουν, Κύριος οίδη έως πότε, ανεκπλήρωτα.

Αιωνία Του η μνήμη!

Ενδεικτική βιβλιογραφία & δικτυογραφία.

- Κούκου, Ε.: Η παιδεία από το 1828 ως το 1831. Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τομ. ΙΒ'. Εκδ. Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1975.
- Καποδίστρια, Ι.: Κείμενα. Ανθολόγηση Κ. Δαφνή, εκδ. Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα 1976.
- Μαυροσκούφης, Δ.: Εκπαίδευση και εκπαιδευτική πολιτική στην Ελλάδα 1821-1832. Εκδ. Ενωάλειο Κληροδότημα, Θεσσαλονίκη 1996.
- <https://www.kapodistrias.info/paideia>.

Πηγή : <https://www.pemptousia.gr/>